

ASMENŲ SU NEGALIA GYVENIMO KOKYBĖS ASPEKTŲ ANALIZĖ

NEĮGALIŲJŲ EKONOMINĖS IR SOCIALINĖS GEROVĖS,
NEPRIKLAUSOMUMO LYGIO BEI SVEIKATOS VERTINIMAS
IŠ KONVENCIJOS 19 STR. (GYVENIMAS SAVARANKIŠKAI
IR ĮTRAUKTIS Į BENDRUOMENĘ), 25 STR. (SVEIKATA) IR 28
STR. (PAKANKAMAS GYVENIMO LYGIS IR SOCIALINĖ
APSAUGA) PERSPEKTYVOS

Tyrimo ataskaita, 2022

Tikslas

Įvertinti asmenų su negalia gyvenimo kokybę ekonominės ir socialinės gerovės, nepriklausomumo lygio bei sveikatos srityse vertinant iš Konvencijos 19 (Gyvenimas savarankiškai ir įtrauktis į bendruomenę), 25 (Sveikata) ir 28 str. (Pakankamas gyvenimo lygis ir socialinė apsauga) perspektyvos.

Rezultatai

- Atlikta esamos situacijos analizė (teisės aktų užtikrinančių galimybę gyventi savarankiškai ir įtrauktį į bendruomenę, sveikatos paslaugas, pakankamą gyvenimo lygį ir socialinę apsaugą apžvalga);
- Atliktas kiekybinis tyrimas (anketinė apklausa), siekiant išsiaiškinti, kaip asmenys su negalia vertina savo gyvenimo kokybę;
- Atliktas kokybinis tyrimas (10 asmenų fokusuota grupinė diskusija);
- Remiantis tyrimo rezultatais įvertintas valstybės teikiamų priemonių pakankamumas ;
- Pateiktos išvados ir rekomendacijos.

Tyrimo komanda

Rasa Kavaliauskaitė

Ugnė Šakūnienė

**Ginta Žemaitaitytė-
Buinevičė**

**Jurgita
Tarasevičienė**

**Ramunė
Šidlauskaitė**

Tyrimo respondentai

Asmenų su negalia gyvenimo kokybės tyrime dalyvavo 665 respondentai.

Pagal negalios pobūdį pasiskirstė sekančiai: psichosocialinė negalia – 12 proc. (82 asm.), intelekto sutrikimai – 9 proc. (57 asm.), regos negalia – 8 proc. (51 asm.), klausos negalia – 8 proc. (54 asm.), judėjimo negalia – 27 proc. (182 asm.), dėl vidaus ligų susiformavusi negalia – 16 proc. (108 asm.), kompleksinė negalia – 20 proc. (131 asm.).

Pagal darbingumo lygį (DL) pasiskirstė taip: turintys 0–25 proc. DL sudarė 42 proc., su 30–40 proc. DL – 34 proc., su 45–55 proc. DL – 16 proc. Pensijinio amžiaus asmenys bendroje tyrimo apimtyje siekė tik 8 proc.: turinčius didelius specialiuosius poreikius – 3 proc., vidutinius specialiuosius poreikius – 5 proc.

Tyrimo respondentai

Daugiau kaip pusė respondentų – 52 proc. yra iš dviejų didžiausių apskričių: Vilniaus ir Kauno. Likę 48 proc. respondentų yra iš kitų aštuonių apskričių. Trijuose didmiesčiuose – Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje – gyvena 31 proc. respondentų, tačiau daugiausia tyrime dalyvavusių asmenų gyvena miestuose – 42 proc. Gyvenamąsias vietas kaimuose ir gyvenvietėse nurodė 27 proc. respondentai.

Apklausoje dalyvavo 61 proc. (408) moterų ir 39 proc. (257) vyrų.

Amžiaus grupėje didžiausią dalį sudarė 25–49 metų respondentai – 49 proc. Kita darbingo amžiaus grupė – 50–64 metų sudarė 35 proc. Jauniausios amžiaus kategorijos – 18–24 metų dalyvavo mažiausiai – 7 proc. respondentų, vyriausios – 9 proc. apklaustųjų.

Gyvena asmens poreikiams pritaikytame būste, N=363

54,6%

Artimoji aplinka pritaikyta asmens poreikiams, N=184

27,7%

Asmuo turi atskirą kambarį, N=218

32,8%

Kambaryje gyvena keliесе, N=85

12,8%

Triukšmas, N=58

8,7%

Yra tualetas su nutekamuoju vandeniu, N=481

72,3%

Yra vonia arba dušas, N=527

79,2%

Yra skalbimo mašina, N=515

77,4%

Turi interneto ryšį, N=513

77,1%

Turi mobilaus ryšio telefoną, N=534

80,3%

Turi kompiuterį, N=423

63,6%

Turi televizorių, N=515

77,4%

Turi automobilį ir/ar kitą transporto priemonę, N=231

34,7%

Gyvenimo sąlygos

72 proc. respondentų artima aplinka nepritaikyta

Respondentų gyvenimo sąlygos, proc., N=665

- Tik kas antras respondentas nurodė, jog jo būstas pritaikytas asmens individualiems poreikiams ir kas trečias, kad artimoji aplinka (kiemas, automobilio statymo aikštelė, artimiausia viešojo transporto stotelė ir kt.) yra pritaikyta jų poreikiams. Daugiau nei 2/3 apklaustųjų artima aplinka yra nepritaikyta.
- 3/4 respondentų turi pakankamai geras bazines gyvenimo sąlygas: tualetą su nutekamuoju vandeniu, vonią ar dušą, skalbimo mašiną, interneto ryšį, televizorių.
- 33 proc. respondentų turi atskirą kambarį ir jaučiasi pakankamai komfortiškai.
- Net 65 proc. apklaustųjų neturi transporto ir/ar kitos transporto priemonės, 36 proc. – kompiuterio, 20 proc. – mobilaus ryšio telefono.
- 50 proc. socialinių globos namų ir grupinio gyvenimo namuose gyvenančių respondentų pažymėjo, kad gyvenant keliese kambaryje, jiems trūksta privatumo.

Rekomendacijos

01

Peržiūrėti būsto politiką, numatyti platesnį spektrą asmenų su negalia, kuriems kompensuojama būsto nuoma ir suteikiamas valstybės iš dalies kompensuojamas būsto kreditas.

02

Plėsti lengvatinės būsto paskolos gavėjų ratą, papildomai įtraukiant asmenis, kurie patys tapo neįgaliais arba kuriems gimė neįgalus vaikas jau po paskolos būstui paėmimo.

03

Didinti žmonių su negalia, siekiančių gauti valstybės remiamą paskolą būstui, turimų pajamų ir turto lubas.

Rekomendacijos

04

Plėsti Būsto pritaikymo neįgaliesiems aprašo taikymo sritį, numatant finansinę pagalbą asmenims su negalia, susiduriantiems su būsto pritaikymo problemomis.

05

Konsultuojantis su neįgaliųjų NVO, iš esmės peržiūrėti būsto pritaikymo neįgaliesiems finansavimo modelį, numatyti ilgesnį nei vieneri kalendoriniai metai būsto pritaikymo laikotarpį.

06

Numatyti daugiau lėšų būsto pritaikymui individualiems asmenų su negalia poreikiams. Trumpinti būsto pritaikymo laukimo laikotarpį.

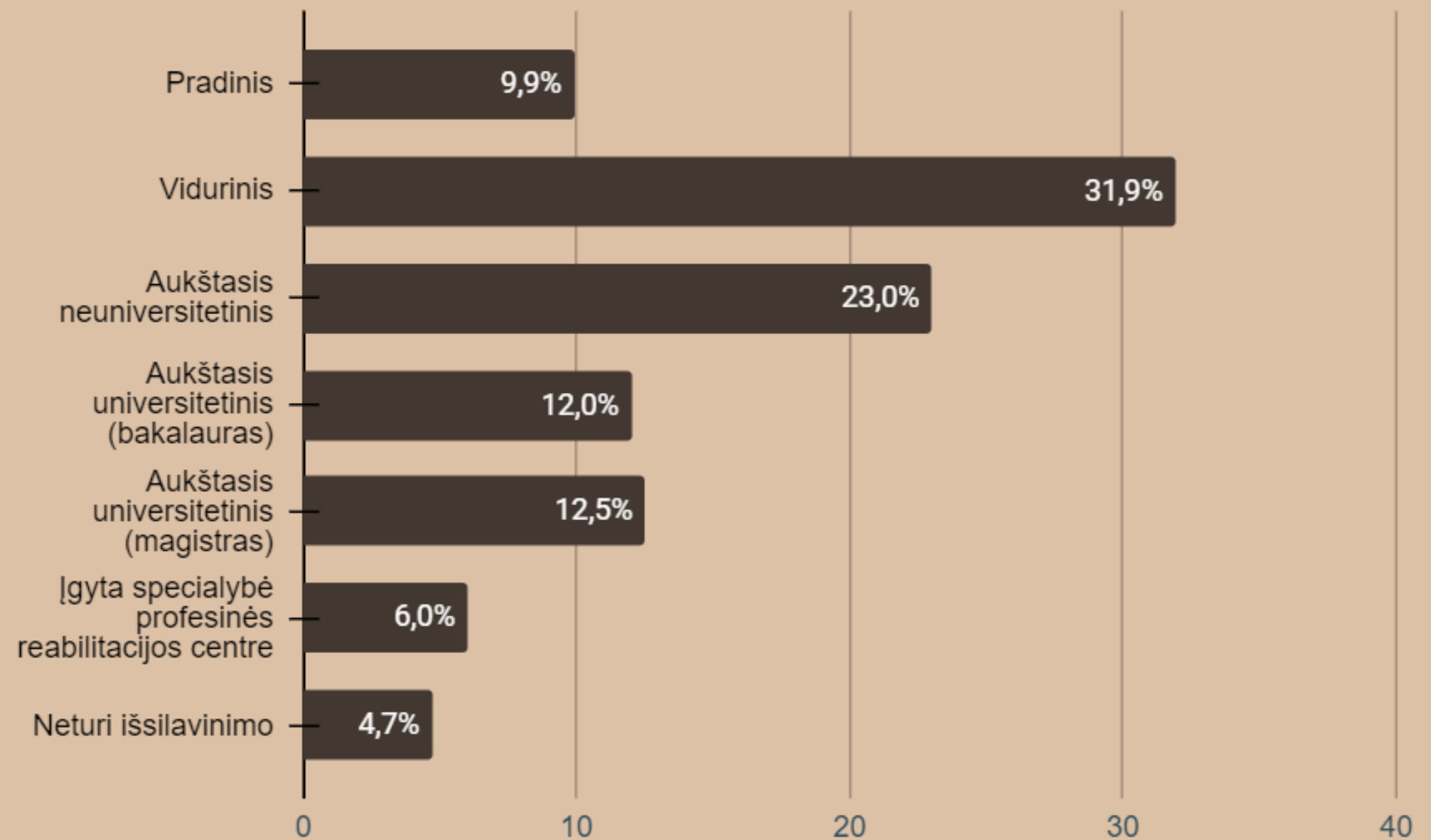
07

Didinti grupinio gyvenimo namų skaičių, siekiant išvengti žmonių su negalia apgyvendinimo globos įstaigose. Gerinti grupinio gyvenimo namų gyvenimo sąlygas, suteikiant jų gyventojams daugiau privatumo.

Išsilavinimas ir užimtumas

- 32 proc. respondentų turi vidurinį išsilavinimą, 24,5 proc. turi aukštąjį (magistro ar bakalauro laipsnis), kiek mažiau – 23 proc. įgiję aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą. Su pradiniu išsilavinimu yra apie 10 proc., o neturinčių jokio išsilavinimo – 4,7 proc.
- Nedirba net 56 proc. respondentų. Iš jų 33 proc. turi aukštąjį išsilavinimą, 37 proc. – vidurinį išsilavinimą ir 22 proc. turi pradinį ar neturi jokio išsilavinimo.
- Iš dirbančiųjų samdomą darbą 72 proc. turi aukštąjį, o 20 proc. – vidurinį išsilavinimą.

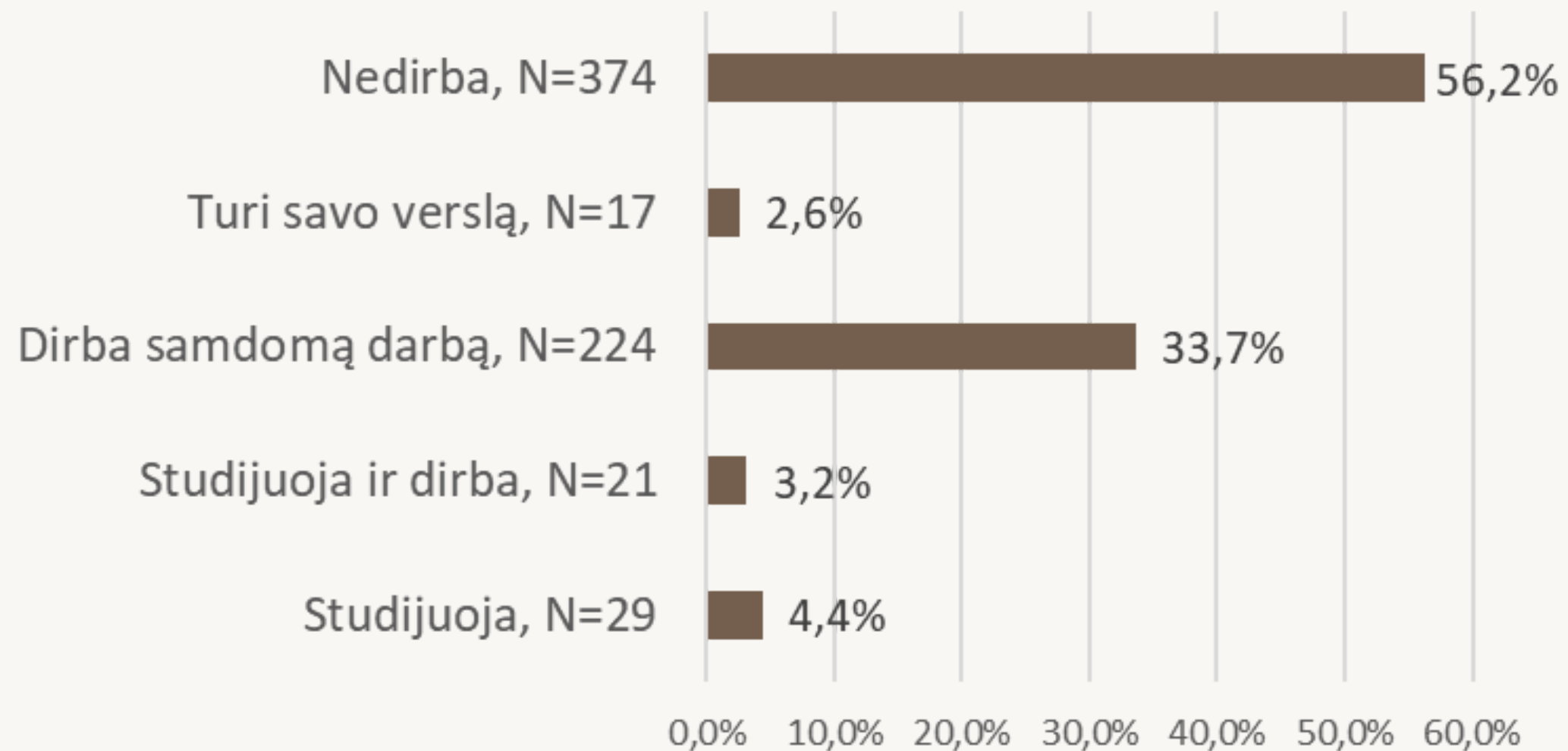
Respondentų išsilavinimas

Respondentų išsilavinimas, proc. N=665

Respondentų užimtumas

Nedirba 56 proc. respondentų. Iš jų 33 proc. turi aukštąjį išsilavinimą

Respondentų užimtumas, proc., N=665

- Pastebima tiesioginė koreliacija tarp išsilavinimo ir įsidarbinimo.
- Tarp turinčių aukštesnį išsilavinimą, dirbančiųjų yra didesnis procentas: iš turinčiųjų magistro laipsnį, nedirba – 27 proc., iš turinčiųjų universitetinį išsilavinimą bakalauro laipsnį, nedirba 40 proc., tarp turinčiųjų neuniversitetinį aukštąjį išsilavinimą nedirba beveik pusė – 46 proc.
- Dar daugiau nedirbančiųjų yra tarp turinčių vidurinį išsilavinimą – 66 proc., o tarp įgijusių specialybę profesinės reabilitacijos centre – net 70 proc.

Rekomendacijos

01

Siekti, kad vaikai ir jaunuoliai su negalia vidurinį išsilavinimą suteikiančiose ugdymo įstaigose galėtų studijuoti kartu visais, sudarant jiems galimybes pagal jų poreikius gauti papildomą pagalbą. Namų mokymo, kaip tokio, išskyrus terminalines būkles, iš viso turėtų nelikti. Esant poreikiui, sudaryti galimybę mokyklas baigti ištęstiniu būdu.

02

Pradėjus įtraukijį ugdymą, po dviejų metų peržiūrėti, ar atlikti pokyčiai davė teigiamų rezultatų, ar pasiteisino lūkesčiai ir ką reiktų tobulinti.

03

Iš esmės keisti profesinės neįgaliųjų rehabilitacijos sistemą ir nuolat vykdyti jos stebėseną. Didinti profesijų pasirinkimą, kad jos atitiktų darbo rinkos poreikius.

Rekomendacijos

04

Sudaryti geresnes sąlygas asmenims su negalia įgyti aukštąjį/aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Tyrimas rodo tiesioginę koreliaciją tarp aukštesnio išsilavinimo ir įsidarbinimo galimybių.

05

Sudaryti galimybę nedirbantiems asmenims su negalia, praėjus 10 metų po aukštojo mokslo baigimo, nemokamai siekti antro aukštojo mokslo, suteikiant finansinę paramą, su sąlyga, kad baigęs mokslus asmuo po studijų įsidarbins toje srityje, kurią studijavo (įsipareigojimas, siekiant veltui nešvaistyti valstybės lėšų).

06

Skatinti įgyti išsilavinimą regionuose gyvenančius asmenis su negalia, pvz., skirti lėšų transportui, asistentams, nuotoliniam išsilavinimui reikalingoms priemonėms įsigyti ir kt.

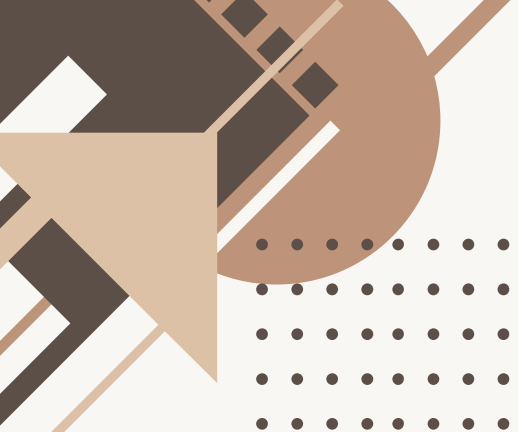
Rekomendacijos

01

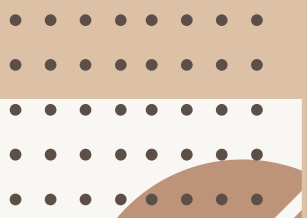
Numatyti papildomas priemones, skatinančias darbdavius įdarbinti intelekto ir psichosocialinę negalią turinčiuosius, nes darbas, užimtumas ne tik gerina asmenų su negalia finansinę padėtį, bet ir didina pasitenkinimą gyvenimu;

02

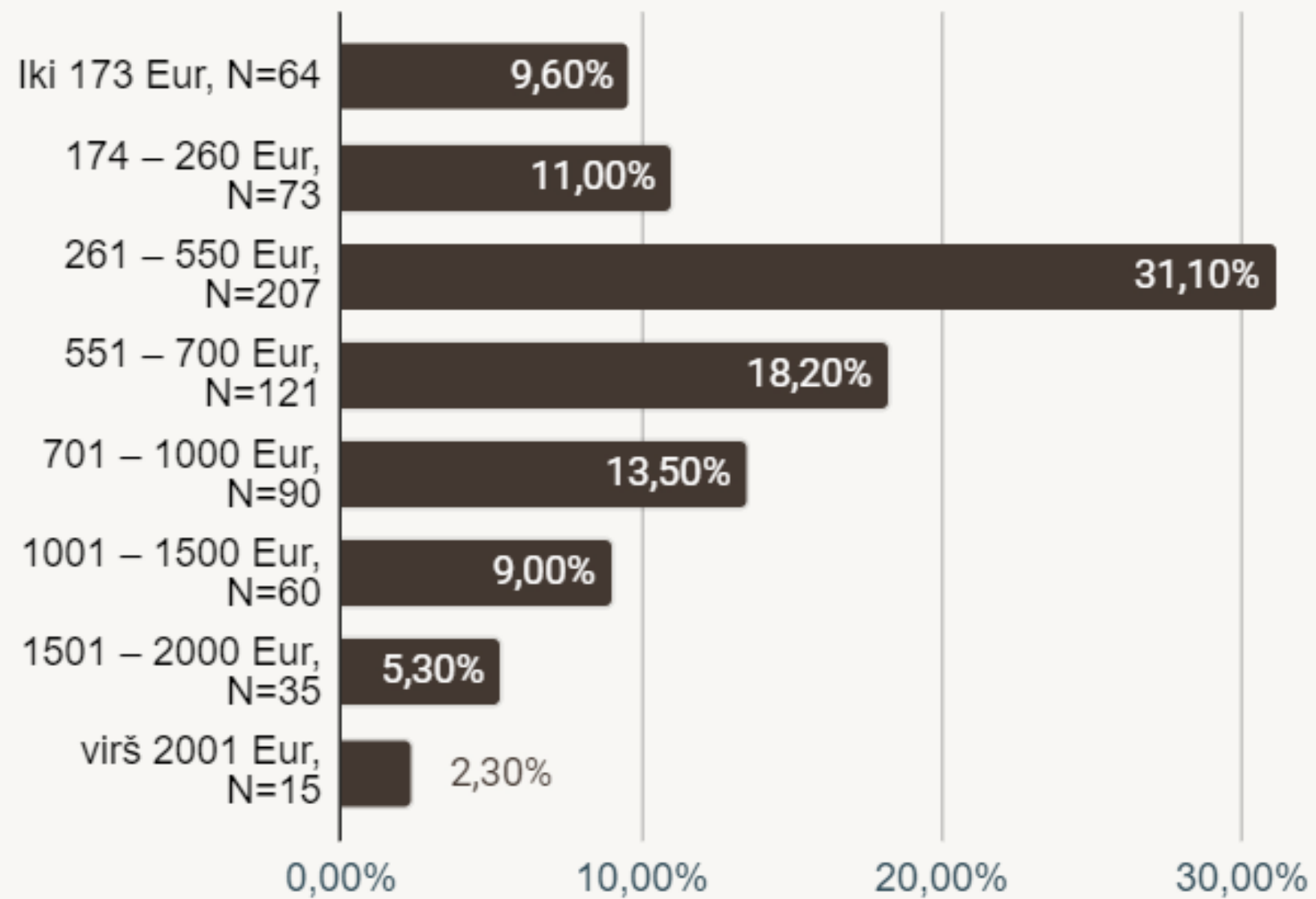
Organizuoti mokymus socialiniams darbuotojams, dirbantiems su asmenimis, turinčiais intelekto ar psichosocialinę negalią, skatinti socialines paslaugas teikiančias įstaigas (grupinio gyvenimo, socialinės globos namai) diegti naujus darbo su klientais metodus, pereinant nuo pakaitinio sprendimo priėmimo modelio prie pagalbinių sprendimų priėmimo modelio.

Respondentų pajamos ir išlaidos

Pajamų dydis

70 proc. visų respondentų gauna mažas pajamas – iki 700 Eur per mėnesį. Daugiau nei 1000 Eur per mėnesį gauna tik 15 proc. apklaustųjų.

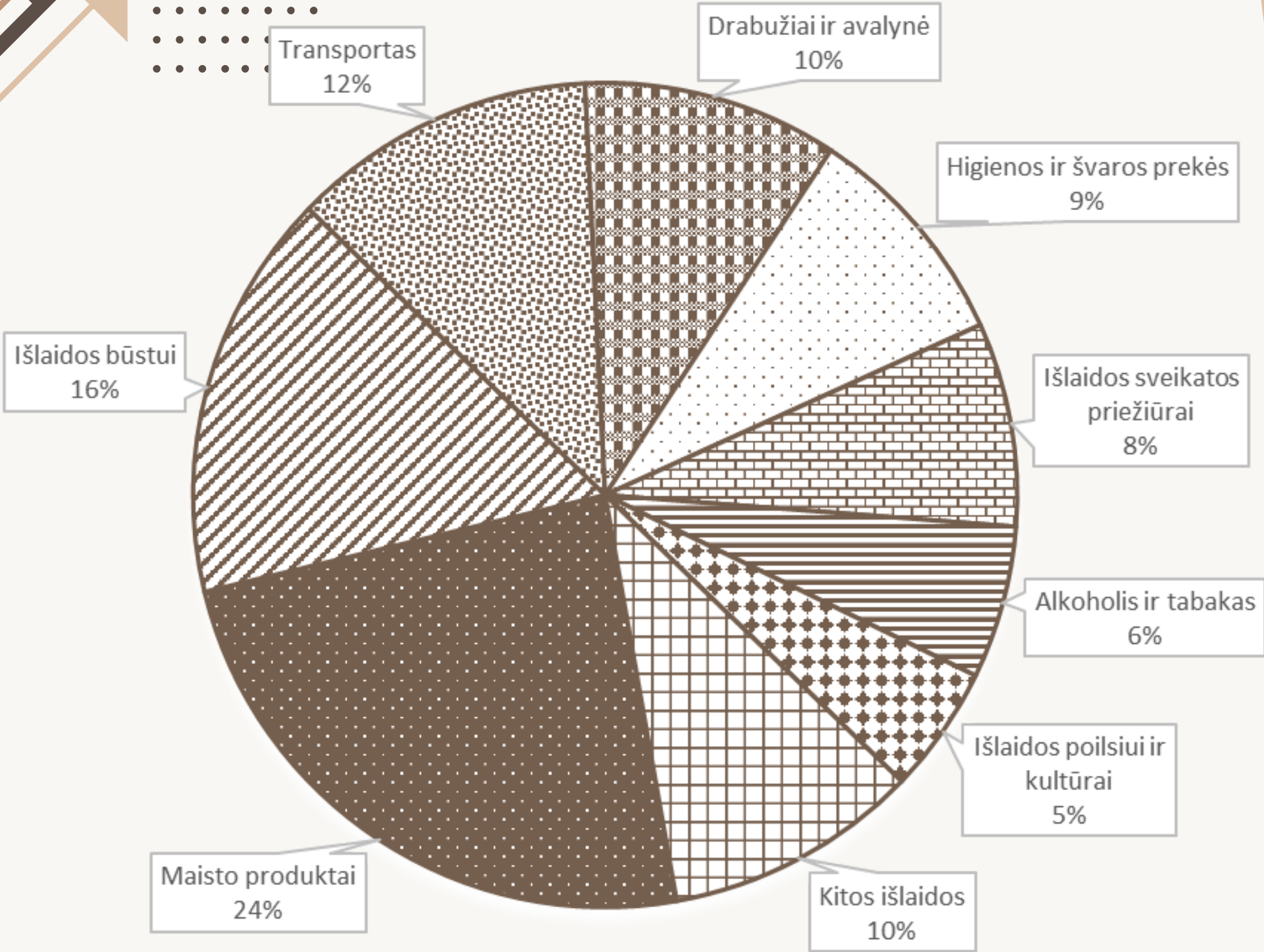
Mažiausias pajamas – iki 260 Eur/mėn. gauna 21 proc. tyrime dalyvavusių apklaustųjų. 39 proc. tokias pajamas gaunančių asmenų yra vieniši, gyvena socialinės globos ar grupinio gyvenimo namuose, net 77 proc. asmenų turi psichosocialinę, intelekto ar kompleksinę negalią.

Samdomo darbo pajamos sudaro 32 proc. Daugiausiai samdomą darbą dirba klausos (72 proc.), judėjimo (43 proc.) ir regos (39 proc.) negalių respondentai. Tuo tarpu samdomo darbo pajamomis savo biudžetą papildė 15 proc. psichosocialinės negalios ir visai mažai – 4 proc. – negalių dėl intelekto sutrikimų turinčių apklaustųjų.

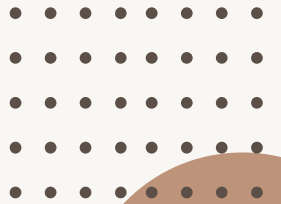

Respondentų išlaidos

Mažiausiai išlaidų žmonės skiria poilsiui ir kultūrai, o tai reiškia, kad žmonės su negalia gyvena uždara gyvenimą, dėl lėšų trūkumo ar kitų priežasčių jie mažai keliauja, mažiau domisi kultūra ir pan.

Respondentų pagrindinės išlaidos, proc., N=665

Vartojimo galia

- Mažos pajamos sąlygoja kitas dėl lėšų stokos kylančias problemas: niekada, dažniausiai ar dažniau pajamų iki kito mėnesio nepakanka 38 proc. apklaustųjų.
- Dažniausiai lėšų pritrūksta tėvų, gyvenančių su nepilnamečiais vaikais, šeimoms. Dažniau, dažniausiai ar niekada lėšų nepakanka 55 proc. respondentų, gyvenančių su antrąja puse ir nepilnamečiais vaikais.
- Lėšų dažniausiai pritrūksta kompleksinę (46 proc.), psichosocialinę (45 proc.) ir dėl vidaus ligų (45 proc.) negalias turintiems respondentams.
- Beveik 40 proc. apklausoje dalyvavusių asmenų negali sau ar savo šeimai leisti atostogauti bent savaitę per metus ne namuose (ne pas gimines).
- Daugiau nei pusė (53 proc.) respondentų nesugebėtų iš savo ar šeimos biudžeto apmokėti nenumatytų išlaidų, bent kartą į mėnesį su draugais ar šeima nueiti į kavinę (54 proc.). 58 proc. respondentų negali sau leisti turėti automobilį ir apmokėti už degalus. 32 proc. nepajėgūs pasikeisti susidėvėjusių baldų, 20 proc. neturi mobilaus ryšio telefono.

Rekomendacijos

01

Didinti bazinę socialinę išmoką arba koeficientą, šalpos pensijas, tvirtinti skurdo mažinimo programas, kurios būtų skirtos didinti mažas pensijas, taip pat atsižvelgti į reikalingų medikamentų ir kitų gyvybiškai būtinų priemonių kainas ir galimybes asmeniui jas įsigyti.

02

Užtikrinti asmenų su negalia pajamas, didesnes nei absoliutaus skurdo lygis.

LR Vyriausybei, Finansų, Socialinės apsaugos ir darbo
ministerijoms

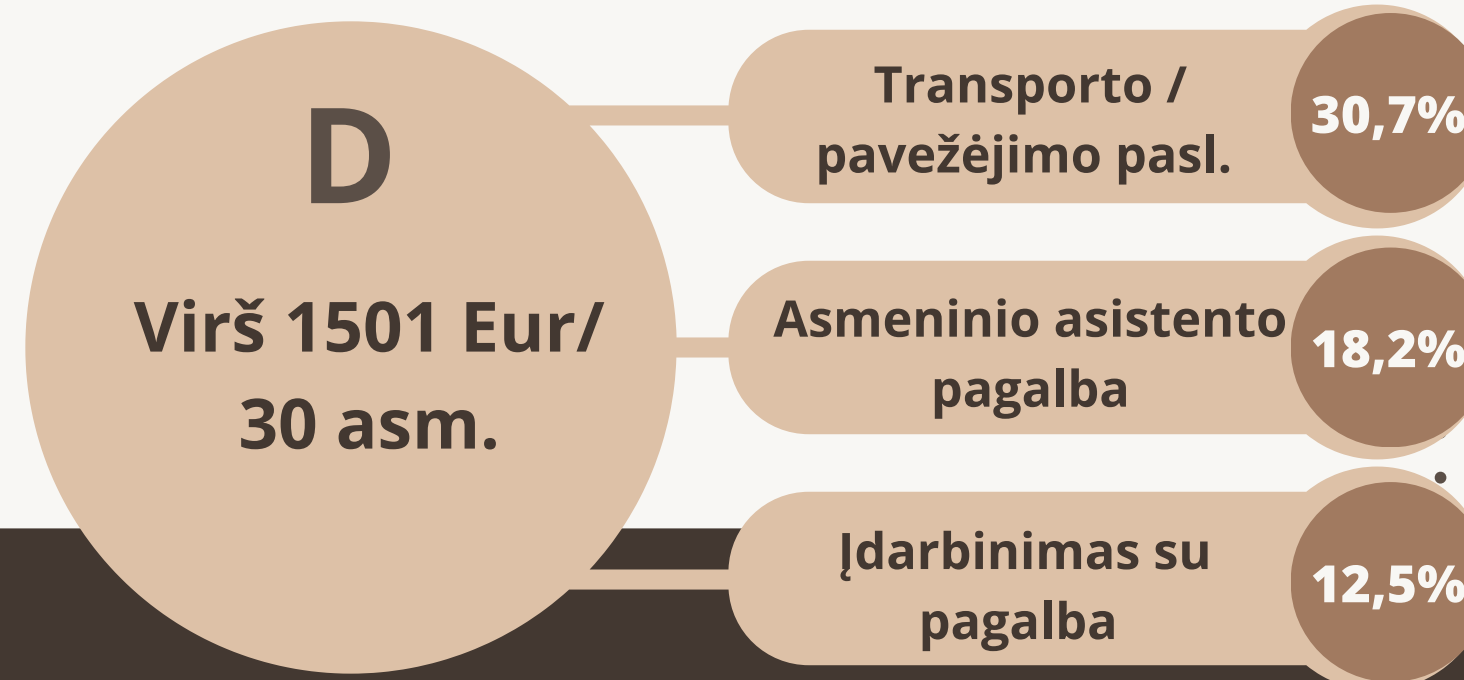
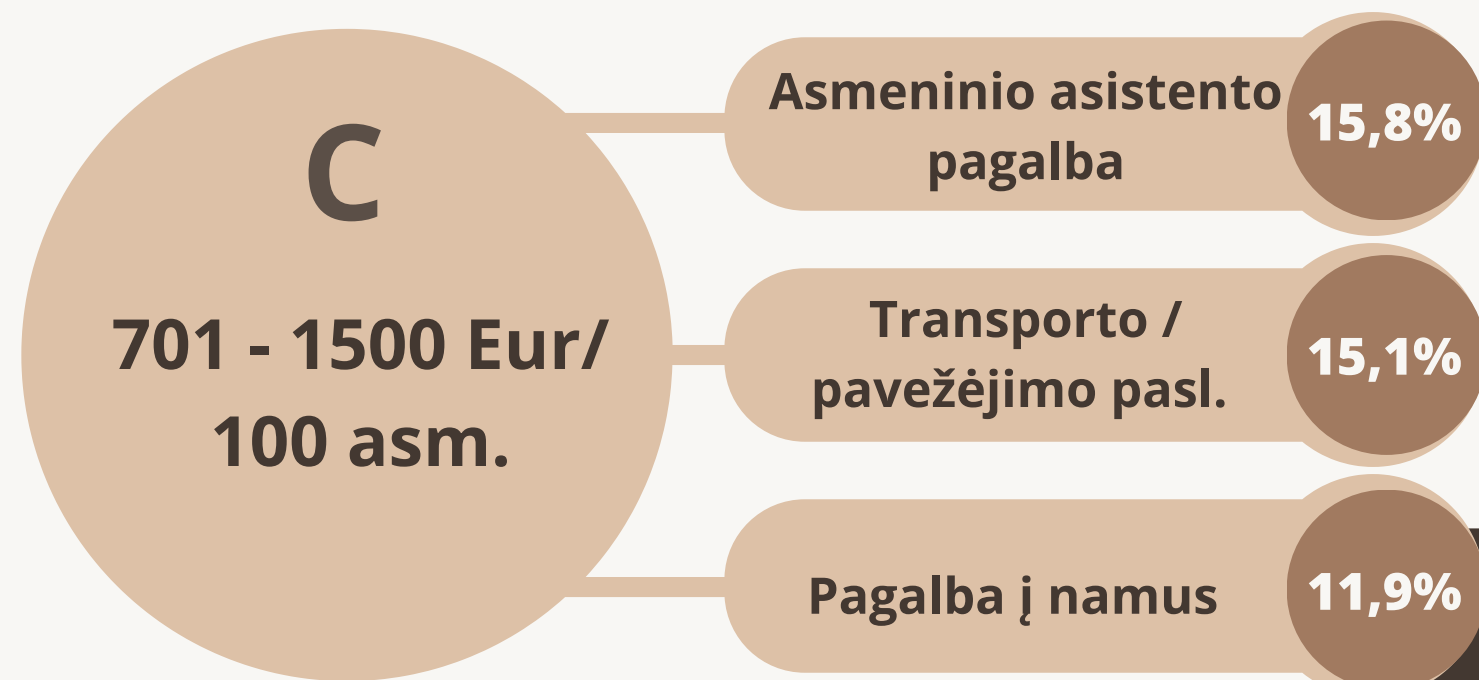
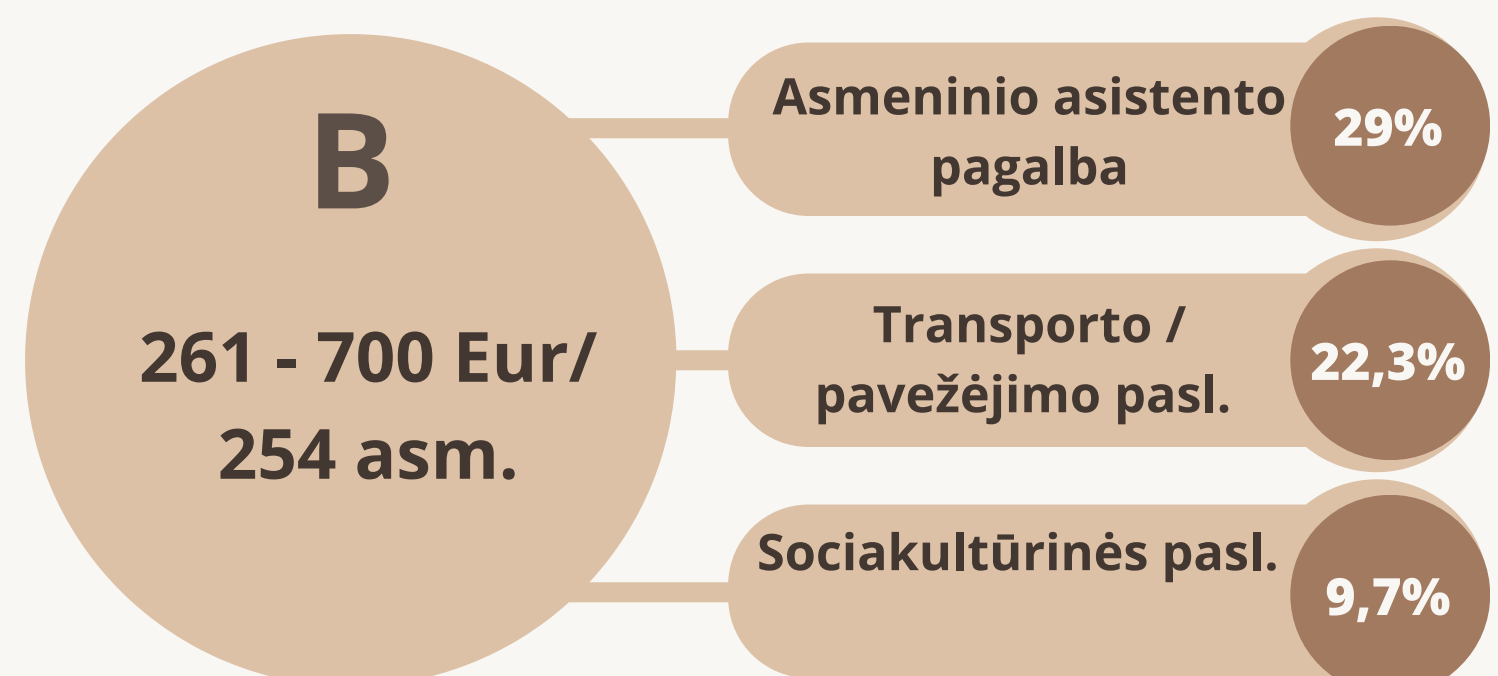
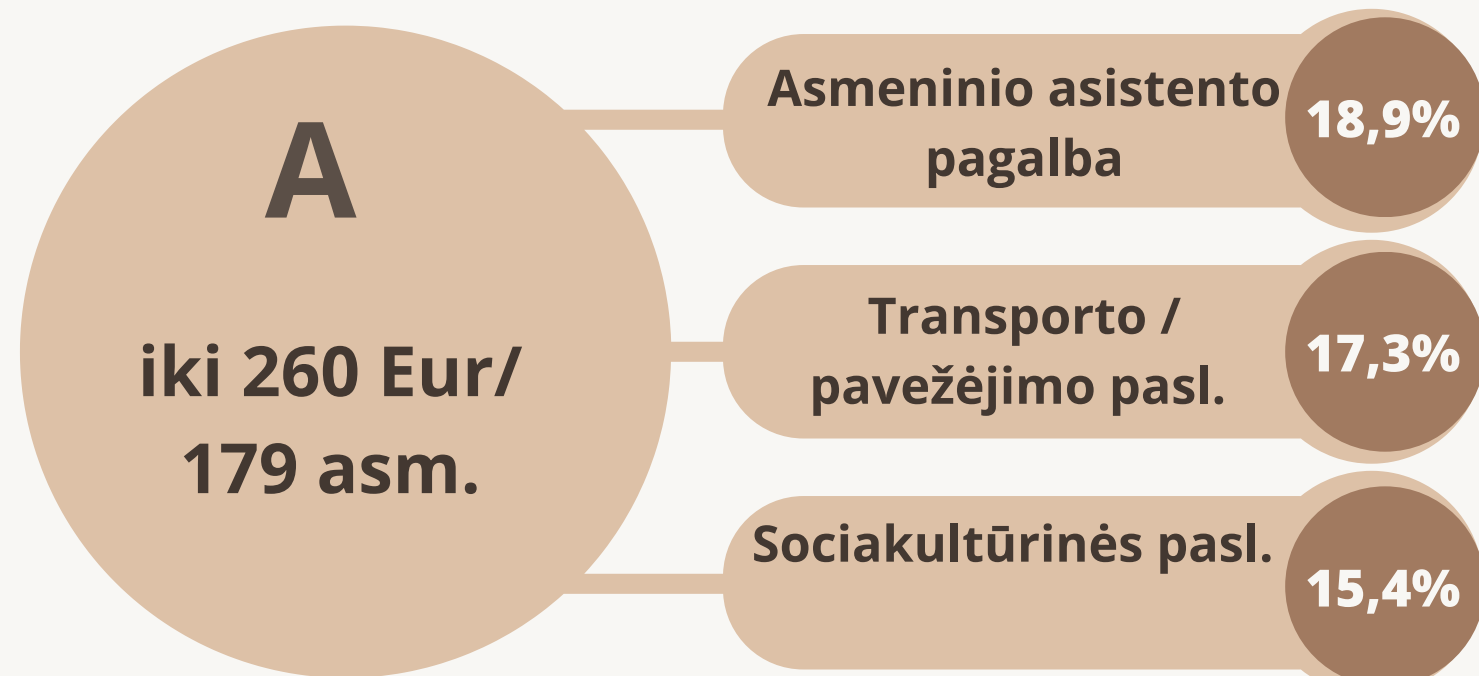
Gaunamos socialinės ir kitos paslaugos

Per brangios respondentams yra tos paslaugos, už kurias reikia iš dalies sumokėti patiems

Neįperkamiausių paslaugų TOP3 pagal pajamų dydį, N=506

- Dažniausiai asmenys su negalia gauna sociakultūrinės (36 proc.), socialinės reabilitacijos (34 proc.) ir transporto /pavėžėjimo (30 proc.) paslaugas.
- Labiausiai asmenų su negalia gyvenamojoje vietoje trūksta šių paslaugų: įdarbinimo su pagalba – 10 proc., socialinių dirbtuvių – 9 proc. ir atvejo vadybos – 7 proc.
- Labiausiai asmenims su negalia aktualios, tačiau per brangios yra asmeninio asistento (12 proc.) ir transporto/pavėžėjimo (11 proc.) paslaugos.
- Sudėtingiausia už paslaugas sumokėti kompleksinę ir dėl vidaus ligų negalias turintiems respondentams.

Rekomendacijos

01

Didinti kultūros ir rekreacinių paslaugų prieinamumą, skatinti visiems prieinama forma paslaugas bendruomenėse – paskleidžiant kuo platesnę informaciją apie tokias paslaugas ir/ar renginius. Skatinti socialinį turizmą. Diegti įvairias skatinamąsias priemones. Remti neįgaliųjų NVO įsitraukimą į kultūrinių, rekreacinių, sporto paslaugų teikimą.

02

Kurti universalų dizainą atitinkančią infrastruktūrą, didinti transporto paslaugų įvairovę (socialinis taksi, geltonieji autobusiukai, specializuotas transportas ir pan.) ir prieinamumą.

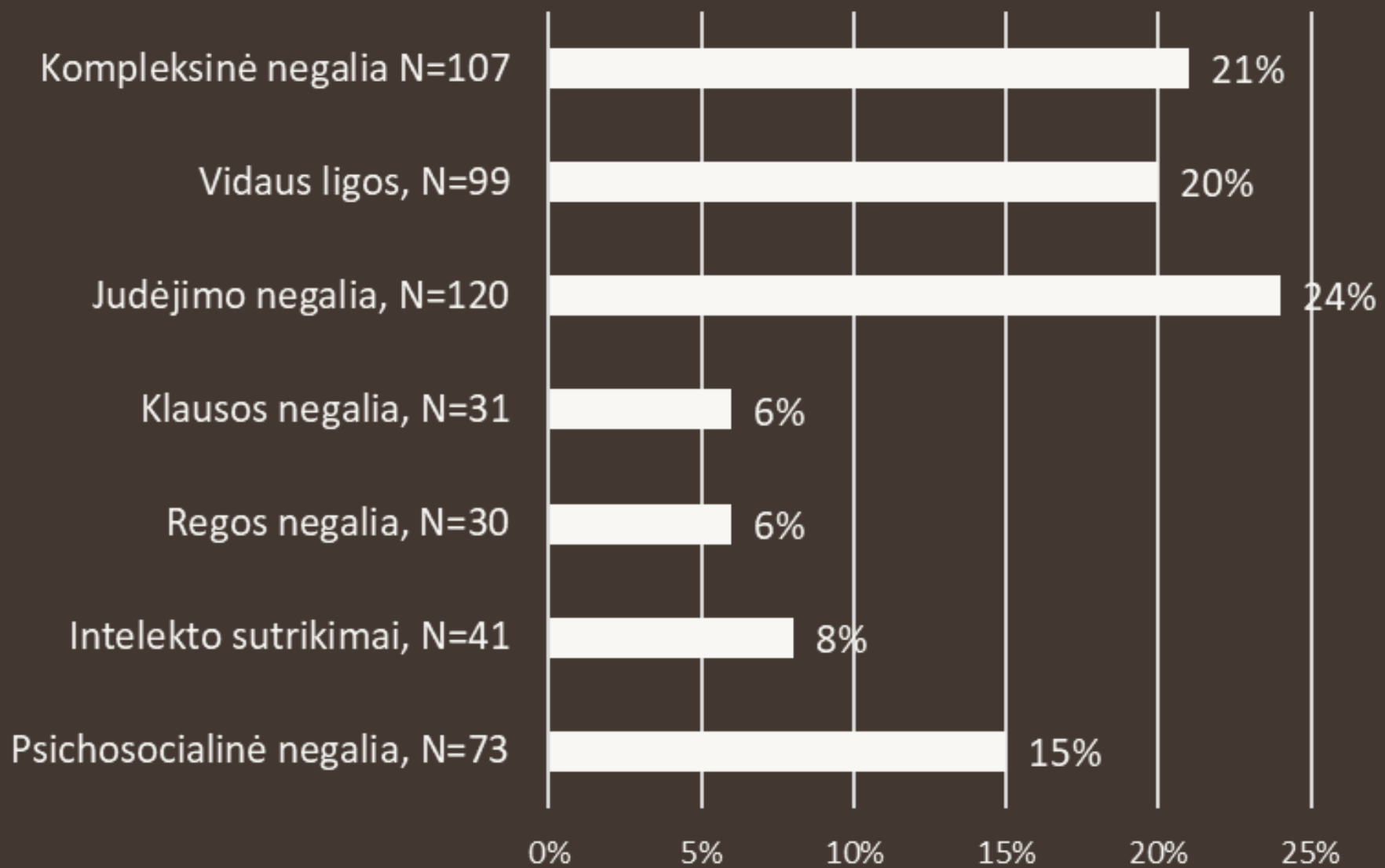
03

Teikiant paslaugas ir konsultuojant renginių organizatorius, pasitelkti nevyriausybinės neįgaliųjų organizacijas (pvz., kitose Vakarų šalyse žmonės su negalia organizuoti, pritaikytu transporto vežami į koncertus, teatrus, kitus kultūros renginius).

Sveikatos ir medicininės paslaugos

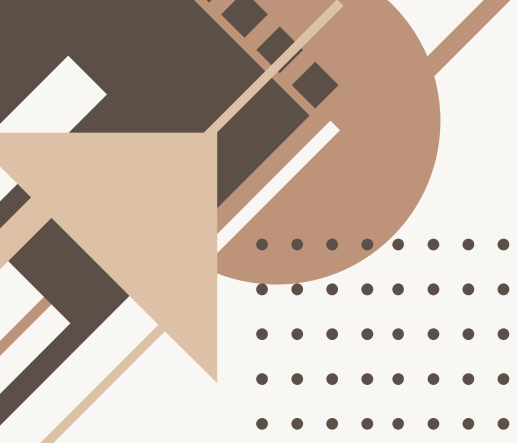
Medicinos paslaugos ir kasdienis vaistų vartojimas aktualus 75 proc. respondentų

Kasdieniam gyvenime aktualus medicinos paslaugų gavimas ir kasdienis vaistų vartojimas, pagal negalios pobūdį, proc. (N=501)

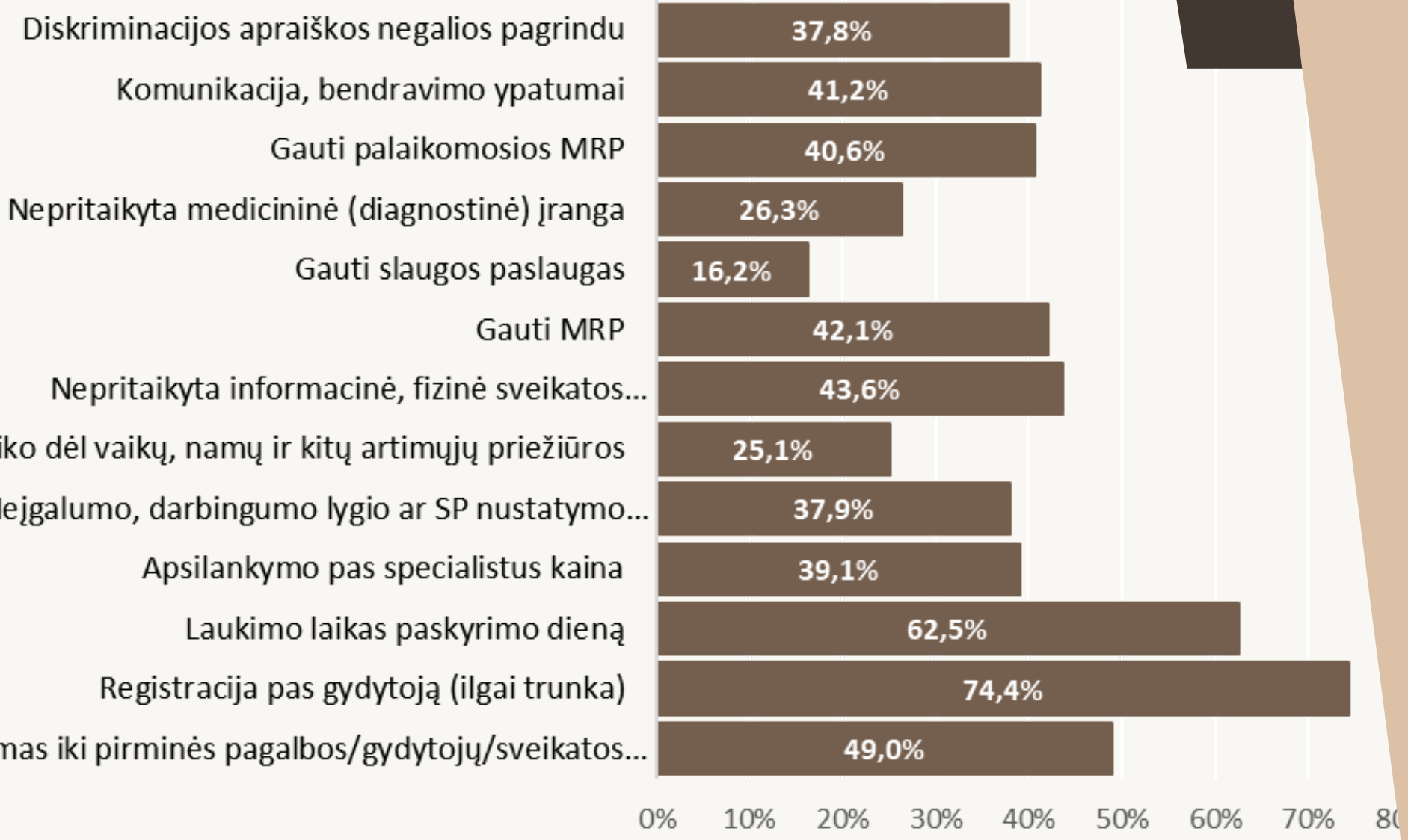
Daugiausiai vaistų vartoja negalia dėl vidaus ligų turintys respondentai (92 proc.), psichosocialinę (89 proc.) ir kompleksinę negalia (82 proc.) turintys apklaustujų.

N=665

Problemos dėl sveikatos priežiūros paslaugų

- Didžiausia problema gaunant sveikatos priežiūros paslaugas, respondentai laiko eiles pas gydytojus. Tai pažymėjo net 74 proc. apklaustųjų.
- 57 proc. apklaustųjų patiria finansinę naštą mokėdami už nekompensuojamus vaistus, maisto papildus ir vitaminus, 46 proc.- mokėdami už odontologo konsultacijas, dantų gydymą ir protezavimą, 40 proc.- už kompensuojamų vaistų įsigijimą.

Problemos, naudojantis sveikatos priežiūros paslaugomis, proc.(N=665)

Rekomendacijos

01

Sunkias negalias (vidaus ir psichines ligas, kompleksines negalias) turintiems žmonėms, kuriems nuolat reikalingos medicinos paslaugos ir / ar vaistai, suplanuoti „žalius koridorius“ patenkant pas medikus. Ypatingai tiems, kuriems pavojinga likti be gydymo.

02

Peržiūrėti antibiotikų ir kitų nekompensuojamų receptinių vaistų apmokėjimo tvarką, ypač sunkias negalias (vidaus ir psichines ligas, kompleksines negalias) turintiems žmonėms.

03

Didinti finansinį odontologų prieinamumą, kompensuoti ne tik dantų protezavimą, bet ir dantų gydymą iš privalomojo sveikatos draudimo biudžeto ne tik valstybės ir savivaldybių sveikatos priežiūros, bet ir privačiose odontologijos įstaigose.

04

Visos asmens sveikatos priežiūros įstaigos ir jose teikiamos paslaugos turi būti prieinamos riboto judumo asmenims (pritaikyta fizinė ir informacinė aplinka, procedūros bei įranga, dirbantys specialistai išmanyti paslaugų teikimo specifiką įvairių negalią turintiems asmenims).

Rekomendacijos

01

Numatyti lėšų gerinti požiūrį į moterų su negalia reprodukcinę sveikatą, galimybę susilaukti vaikų ir juos auginti.

02

Remti socialinę reklamą, įskaitant ir neįgaliųjų NVO projektus (neįgaliųjų organizacijos geriausiai žino žmonių su negalia jautrius niuansus), keičiančią visuomenės požiūrį į neįgaliuosius pozityvia linkme.

**Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai,
Neįgaliųjų reikalų departamentui**

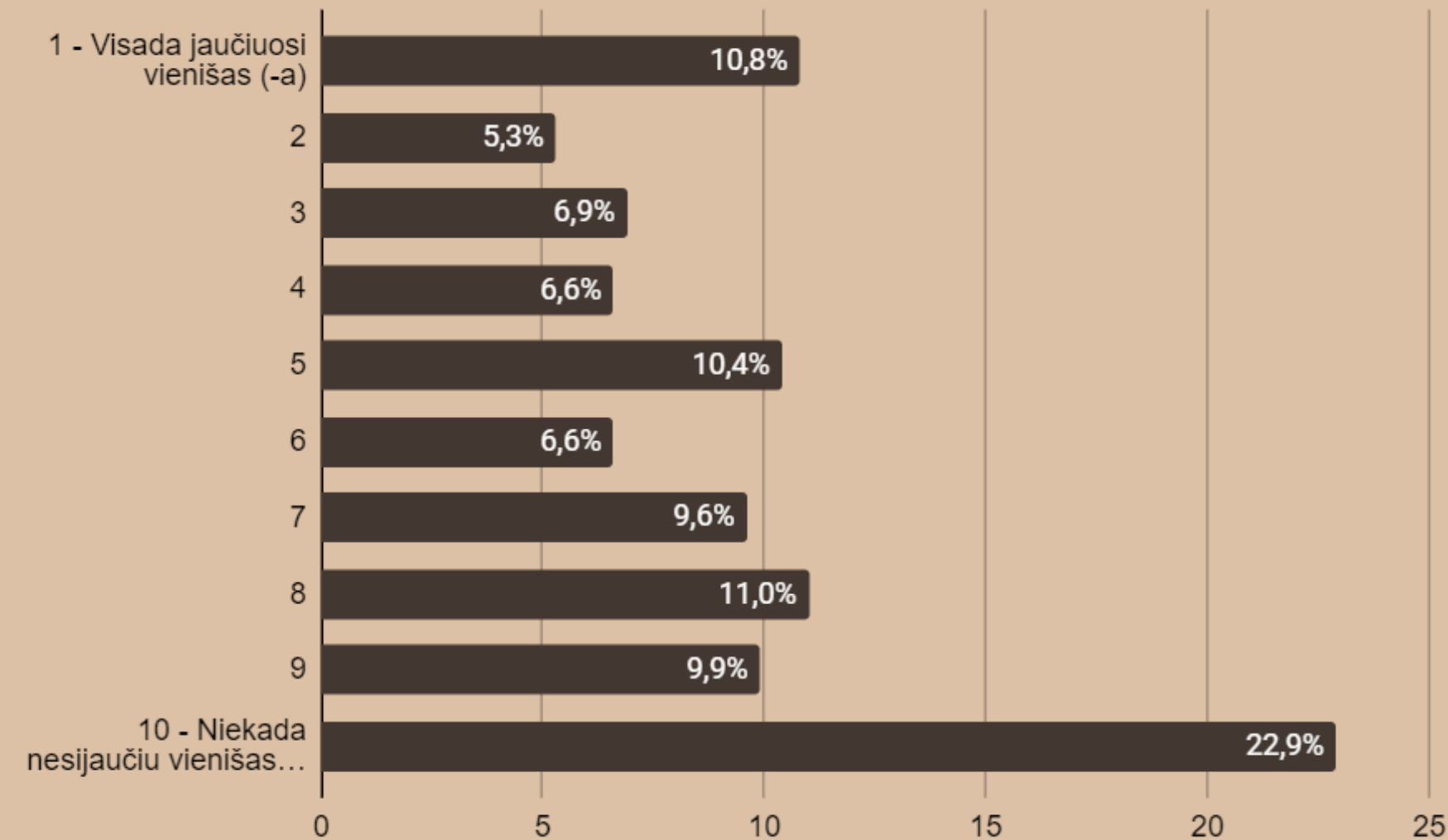
Asmenų su negalia vienatvės pojūtis

Vienišiausi jaučiasi niekur
nedirbantys, nesimokantys, taip pat
gyvenantys vieni asmenys

Vieniškumo vertinimas

- Kas trečias respondentas jaučiasi vienišas (33 proc.), tačiau dvigubai daugiau (67 proc.) tokiais nesijaučia. Vertinant pagal negalias, dažniausiai nesijaučia vieniši turintys intelekto sutrikimus respondentai (74 proc.), o labiausiai vieniši jaučiasi kompleksinę negalią turintys apklaustieji (53 proc.).
- Mažiausiai vieniši jaučiasi studijuojantys ir dirbantys bei turintys savo verslą (po 76 proc.), tuo tarpu nestudijuojantys ir nedirbantys dažniau jaučiasi vieniši.

Vieniškumo vertinimas 10–balėje sistemoje, proc. (N=665)

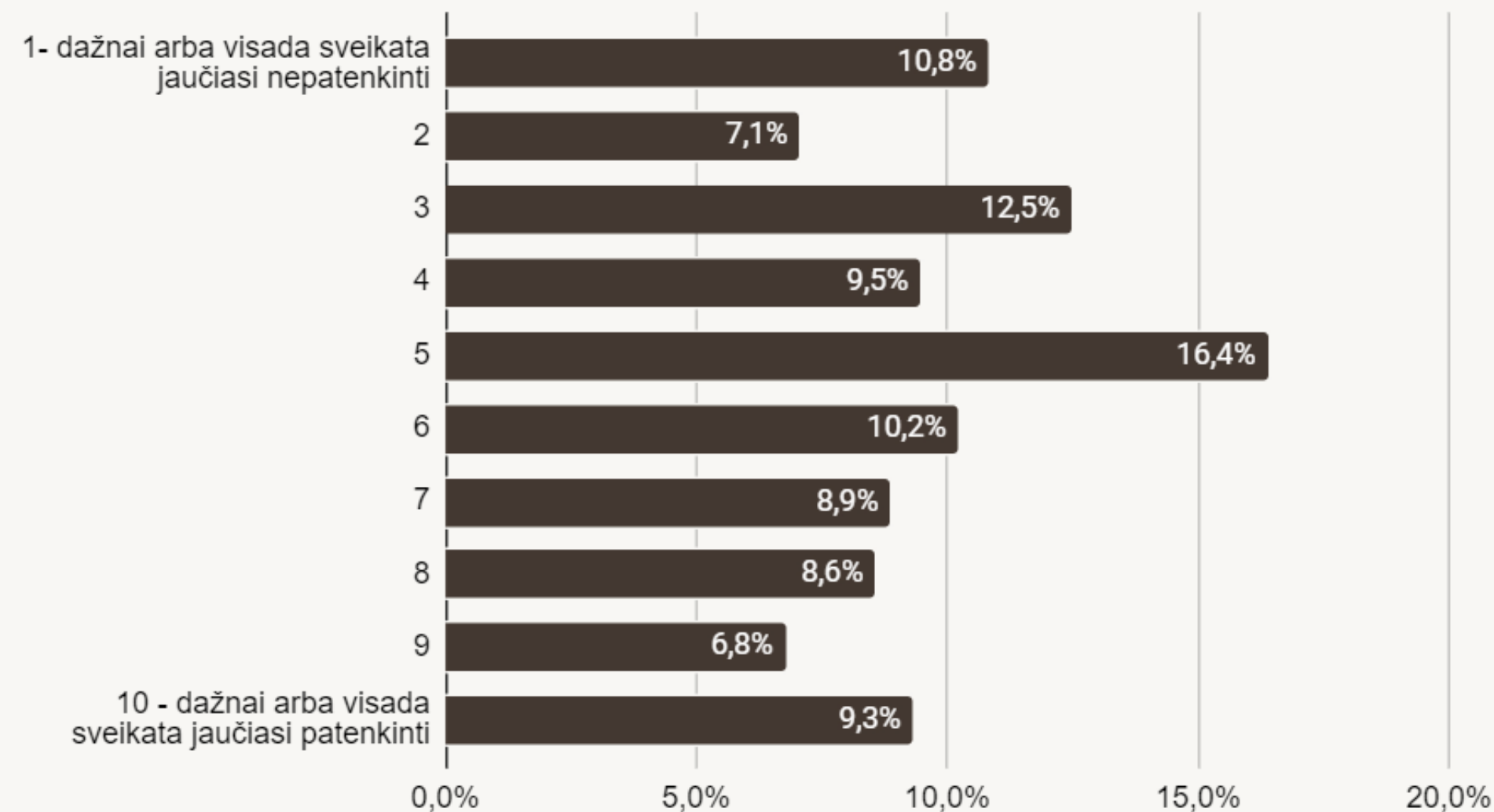
Asmenų su negalia pasitenkinimas sveikata

Beveik kas šeštas apklausoje dalyvavęs asmuo dažnai arba visada jaučiasi nepatenkintas savo sveikata

Pasitenkinimo sveikata vertinimas

- Labiausiai savo sveikata nepatenkinti negalia dėl vidaus ligų turintys (74 proc.) ir kompleksinę negalią turintys (70 proc.) apklaustieji.
- Dažnai arba visada patenkinti sveikata jaučiasi turintys intelekto sutrikimų, klausos negalią ir psichosocialinę negalią.

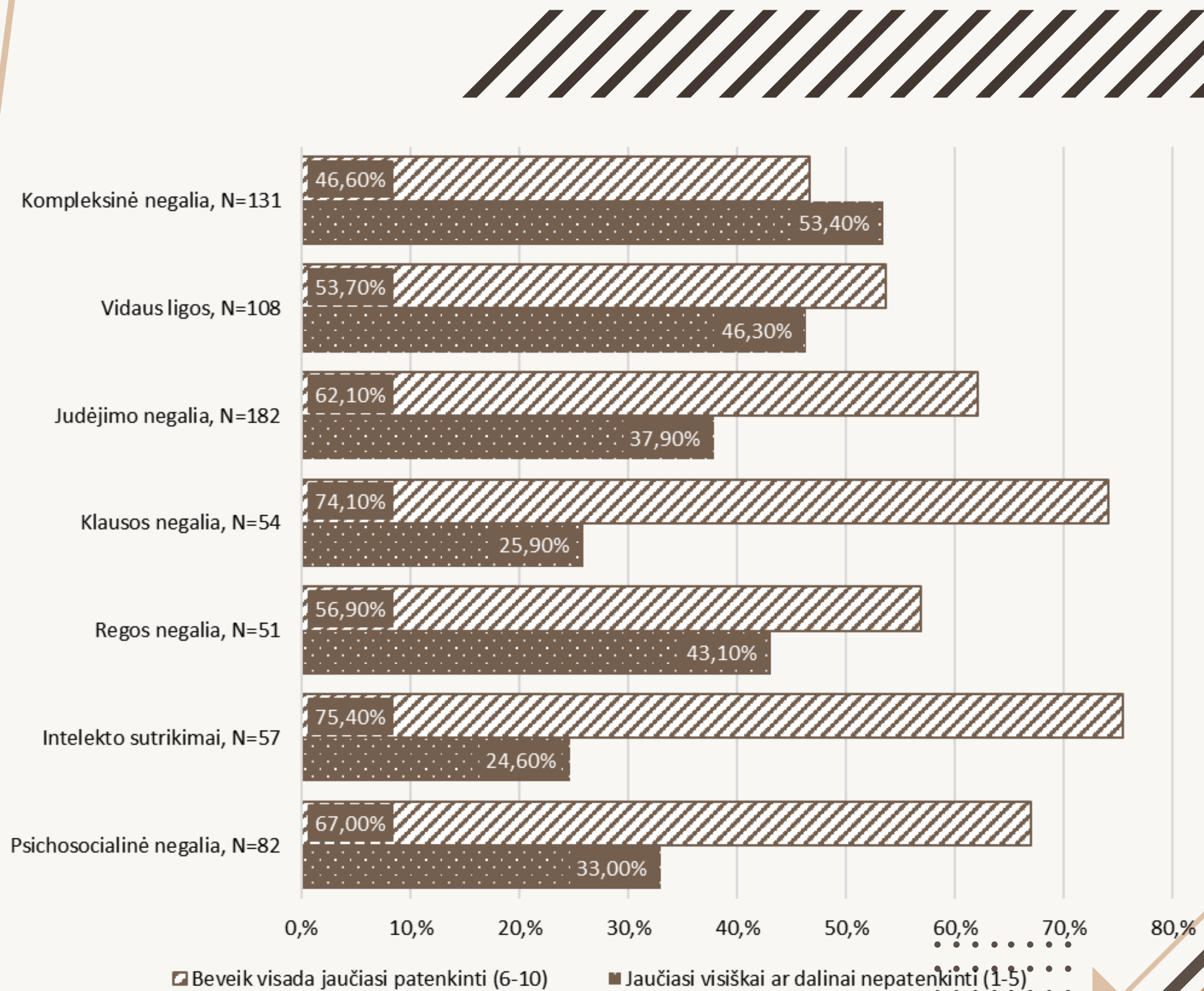
Pasitenkinimo sveikata vertinimas 10–balėje sistemoje, proc. (N=665)

Asmenų su negalia pasitenkinimas gyvenimu

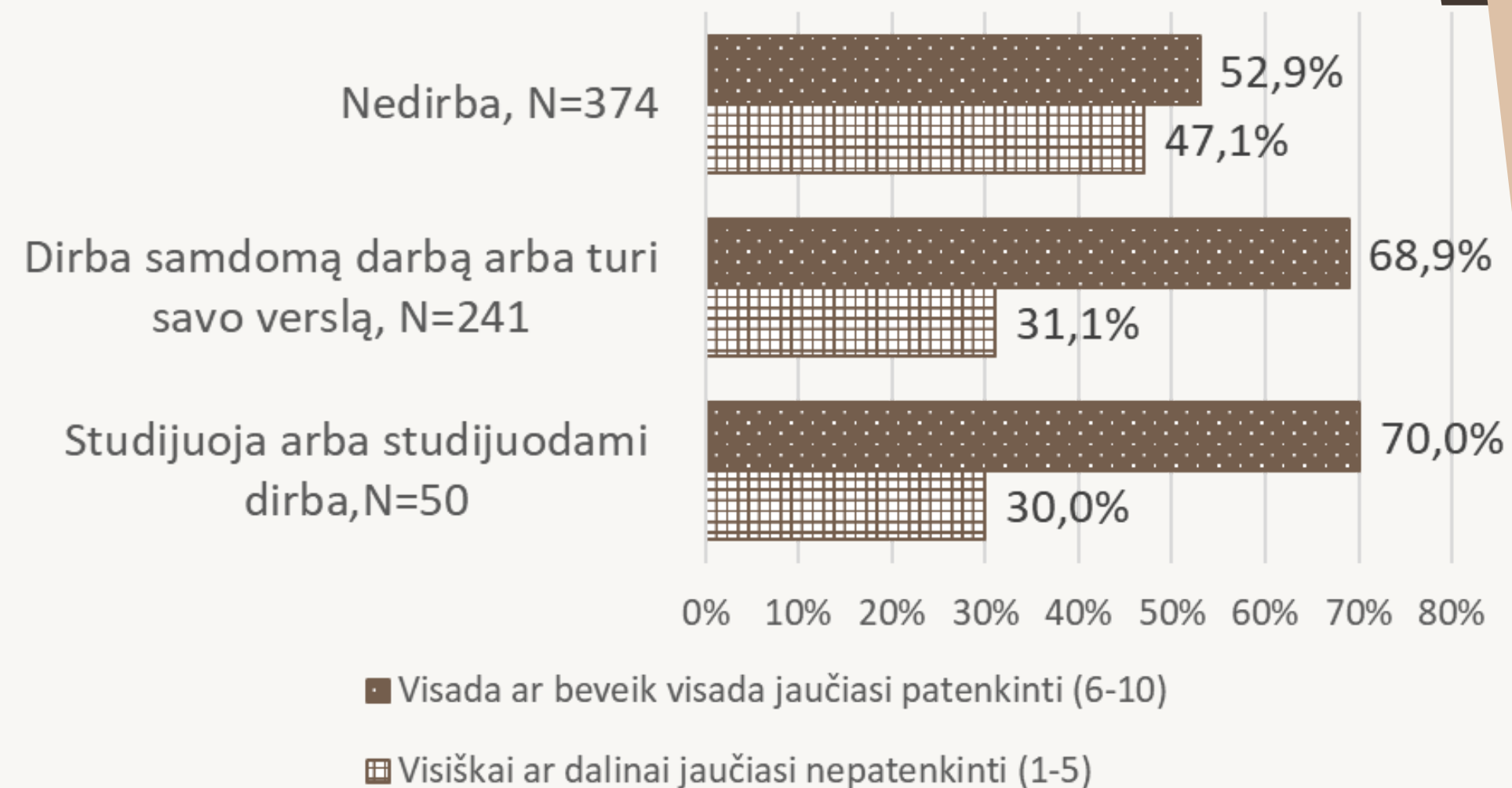
Visada arba beveik visada jaučiasi patenkinti gyvenimu 60 proc. respondentų

Pasitenkinimas gyvenimu pagal negalios pobūdį

Pasitenkinimas gyvenimu pagal užimtumą

- Tarp užimtumo ir pasitenkinimo gyvenimu yra tiesioginė koreliacija.
- Dirbantys ir studijuojantys asmenys labiau patenkinti savo gyvenimu nei nedirbantys ir nestudijuojantys respondentai.
- Apie 70 proc. tiek dirbančių ar turinčių savo verslą, tiek studijuojančių visada arba beveik visada jaučiasi patenkinti gyvenimu.
- Tarp nedirbančių ir nesimokančių respondentų tokių yra apie 53 proc.

Pasitenkinimas gyvenimu pagal užimtumą, proc., (N=665)

Rekomendacijos

01

Remiant nevyriausybinės organizacijas (ypatingai neįgaliųjų ar jiems paslaugas teikiančių NVO), skatinti asmenų su negalia įtrauktį į bendruomenę, įvairias veiklas, užsiėmimus, būrelius, savanorystę.

02

Pilotuoti pasiteisinusius darbo su bendruomene modelius. Vienas iš jų galėtų būti ABC (Act-Belong-Commit) kampanija, kuri buvo pradėta Australijoje, o šiuo metu populiarėja kitose šalyse (Danija, Norvegija, Švedija, Jungtinė Karalystė), padedanti palaikyti gerą psichinę sveikatą, mažinti vienatvę.

Rekomendacijos

01

Vykdamas veiklas, įtraukti į jas kuo daugiau neįgaliųjų, ypač vienišų, nedirbančių ir nesimokančių, organizuoti jiems įvairius užsiėmimus, būrelius, skatinti savanoriavimą.

02

Nevyriausybinėms NVO pačioms aktyviau įsitraukti priimančioms negaliųjų gyvenimo kokybei aktualius sprendimus.

Ačiū!

<https://www.negalia.lt>

Lietuvos žmonių su negalia sąjunga

